

FÉNYSGÁR AZ ISTENEMBER SZIVÉBŐL

IRTA:
LEICHER ALAJOS S. J.:

BUDAPEST, 1941
K O R D A R. T. K I A D Á S A

ALOIS LEICHER S. J.:

FÉNYSUGÁR AZ ISTENEMBER SZIVÉBŐL

FORDITOTTA:
SIKLÓS JÓZSEF

BUDAPEST, 1944
K O R D A R. T. K I A D Á S A

**Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi cens. dioec.
Nr. 8205/1943. Imprimatur. Strigoni, die 6. Oct. 1943.
Dr. Michael Török vic. gen. subst.**

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest.

AZ IGAZSÁG FÉNYE

Az ember fény utáni vágyódása megkapó módon jut kifejezésre Dante Isteni Színjátékában, az első könyv végén. Dante bejárta a pokol mélységeit. Most ismét felfelé hatol, a fekete mélységek-ből ki a szabadba. „Csillag felé!” — szakad ki torkán a lelkesült kiáltás. Még csak apró, villanó fényecske ugyan, távoli csillogás; de mégis csak fény — újra fény!

Az ősi fény utáni vágyban az istenség utáni vágyakozás is benne él, hiszen a fény annak természeti jelképe, úgyhogy egyes népek, mint pl. a régi perzsák, ősképet és jelképet felcserélve, a fényt, a napot valóságos istenként imádták.

Az emberek fényéhsége nem éri be földi, anyagi fénnel, sugározzék az bár napból vagy csillagokból. Mert ez emlékeztet csupán egy felsőbbrendű fényre, mely igazságot, tisztaságot, sugárzó jószágot, tündöklő boldogságot rejt ma-

gában. Nemcsak az emberi szem szomjúhossa a fényt; sokkal inkább még az emberi szellem, az emberi szív. Oly fényre vágyunk, melynek minden földi csillogás visszfénye csupán; keressük a fényt szellemünk számára, melynek távlatai mérhetetlenek; az ősi fényt, mely mögött már nincs újabb fényforrás, — vágyaink végső célja e leplezetlen, örök ősforrás.

Isten ez a fény, minden lét kiindulópontja. „Az Isten fény” — mondja János. (1, 5.) S ha akadnak valakire az emberek, ki csak halványan is visszatükrözni képes egy sugarat, melyet e fényből magába szívott, azt boldogító, hatalmas prófétaként tisztelik.

Küldött is Isten olyan embereket, kiknek lelkébe oltotta fényének egy-egy sugarát. Már az ószövetségről is ezt mondja az Irás; „Sok rendben és sokféle módon szóla hajdan Isten az atyákhoz a próféták által . . .” (Zsid. 1, 1.) De az hajnali szürkület volt csupán. A hajnalcsillag még szunnyadozott az Atya ölében.

De „legutóbb ezekben a napokban Fia által szólott hozzánk” (Zsid. 1, 2.): Isten

napja felragyogott az emberiség felett, az örök Atya leküldötte Fiát ebbe a világba. Istenségében tükörképe az Atya lényének, akinek bölcsességét, jóságát, világosságát a maga teljességében bírja: „Az enyémeek mind a tieid.” (Jn. 17, 10.) Az isteni világosság így szállott alá őrajta keresztül e földi sötétségbe. Amint a Szűz méhében megfogant, istenemberi lelkét a Szentlélek az Istenség minden gazdagságával átítatta, s abban benne lakozott az örök Fénynek világossága. „Mert őbenne lakozik az Istenségnek egész teljessége valósággal.” (Kol. 2, 9.) A világosság megjelent e földön.

Fel kell ragyognia az emberek előtt, s az ember Fia úgy ontja magából, mint a déli nap a sugarat. A titkokat, melyeket lelke az Istenség ismeretlen, végtelen mélységeiben szemlélt, íme ki kell jelentenie. „Istent soha senki nem látta; az egyszülött Fiú, ki az Atya kebelén vagyon, Ő jelenté ki.” (Jn. 1, 18.)

Világosság gyanánt érkezett e világba; a szívében hordozta azt. S e szívből sugározta ki. Mi is az ember „szíve”

szellemi értelemben? A legbelseje, honnét minden gondolatának és tetteinek végső mozgató rugója származik; legbelseje, amaz elrejtett és átjárhatatlan fennsík, melyből az életfolyam forrása kipattan, s melyben végső titka és legmélyebb szeretete rejlik. „Mert belülről, az ember szívéből erednek a gondolatok...” (L. Mk. 7, 21.) Jézus ajka Szívének túláradó gazdagságából szólott. Boldog, aki hallhatta Jézus beszédeit! Mint áradt ez a beszéd! Minden szava lélek és élet, világosság és szeretet volt! Oly tisztán és gyöngyözően fakadt a Szívéből, mint a tiszta forrás; e fénynek felszínre kellett törnie, beragyognia a földkerekséget, belopódnia az emberi szívekbe, hogy évezredek fénylő napjává válják! Így nyilvánította ki e világban az Atyát.

Az emberek, — nem, az embereknek csak egy töredéke, e kinyilatkoztatást hálásan szívébe fogadta. Nemzedékről-nemzedékre adták át egymásnak mint drága örökséget, mennyei ajándékot, melyet Jézus hozott el hozzánk. E drága örökségért vívott küzdelemben az évezredek során a kinyilatkoztatást az

Egyház rövid, tömör formulákba, hittételekbe, dogmákba sűrítette össze. E hittételeket persze még a katolikusok közül is igen sokan élettelen, sőt önkényes dolognak tartják, melyekből semmit sem értékesíthetnek életük számára. A távolállónak esetleg úgy tűnhetnek is fel, mint holt betűk és megkérgesedett emberi gondolatok, melyek száműzték Isten szavait és ellentmondást vagy kételkedést nem tűnek; a hívő pedig kénytelen azokat elfogadni, hacsak az Egyház által kilátásba helyezett örök kárhozatnak magát kitenni nem akarja. Számunkra azonban egészen mást kell hogy jelentsenek ezek a dogmák, mint a hályogos szemű beavatatlannak. Mi tudjuk, hogy a dogmák ama törhetetlen szent edények, melyekben Jézus Krisztus világosságát hordozza az Egyház, át a világtörténelmen mind az utolsó napig, midőn visszatér, hogy hűségünket számonkérje. Mi tudjuk, hogy a merev formulák védőbástyák és tornyok, melyek az isteni igazság és isteni fény megszentelt birodalmát a tévedések betörése ellen vannak hivatva védelmezni az emberek között. Tisztán és bizonyossággal övezik a szent tanok

ragyogó áramát, mely az Istenember szájából és szívéből buzogott elő; tartalmuk voltaképen nem más, mint e tanok leg-rövidebb, tömören sűrített kifejezése.

Az Istenember Szívéből származtak tehát e dogmák, saját lelkének megnyilatkozásaiként. Ott eredtek a fény és az élet birodalmában. „Őbenne élet volt és az élet volt az emberek világossága.” (Jn. 1, 4.) S odáig, a forrásig kell követnünk őket, hogy megérthessük teljesen. Ha meg akarunk ismerni egy embert, tudnunk kell származásának körülményeit; még inkább érvényes azonban ez a tétel: aki hittételeink mélyére hatolva akarja azokat megismerni, követni kell őket hazájukig, ahonnét eredtek: az Istenember Szívéig. Ott azután a maguk kimeríthetetlen valóságában és eleven-ségében leli fel őket, oly boldogító fényáradatban, amely mellett minden egyéb világosság homállyá sápad. S ott majd „az Isten fényessége körülragyogja őt” (Lk. 2, 9.), még sokkal inkább, mint a pásztorokat ama karácsony éjtszakáján.

Igy sorra vehetném az Egyház valamennyi hittételét s megkísérelhetnék egy villanásnyit sejtetni abból, ami az

Istenember Szívében élt. Hiszen mindegyik azon hatalmas isteni valóságokból származik, melyeket Jézus lelki szemével állandóan szemlélt s nekünk kinyilvánított. De úgysem juthatnánk a végére. A világ minden könyve, vagy akár az angyalok nyelve sem tudna erről számot adni. Csak néhány dologra akarok utolni, útmutatásképen.

Jézus szájából ered a Szentháromság kinyilatkoztatása. A hittételek, melyekben az Egyház e tanokat összefoglalta, ridegeknek és mereveknek tűnhetnek; hiszen tehetetlen emberi nyelvünk végső kikristályosodásai csupán, melyek, ha teljesen igazak is, keretes jellegűek és távoli utalások. De mily eleven volt mindez Jézus Szívében, bensejében! Lelki szeme előtt hömpölygött és hullámozott minden élet bőséges ereje és áradása, minden szellemi életé, s mindenekfelett az egyetlen és hármasságú Életé. Ott volt az Atya, — az Ő Atyja — az örök és kimeríthetetlen ősforrás. Annak bőségéből zúdul elő a megismerésnek mindent elárasztó, feltartóztathatatlan fényözőne s ezzel együtt árad saját létének teljes gazdag-

sága — az Atya fénylő, ujjongó Igéje és Vele egylényegű képmása: a Fiú. „Fiam vagy te, ma nemzetelek téged.” (Zsolt. 2, 7.) S most izzó fergetegként indul meg az áramlás az atyai és fiúi szeretet teljessége között, kiindulva az Atya Szívéből a Fiú felé s a Fiú Szívéből az Atyához ismét visszatérve. S e kölcsönös áradásban ismét benne lüktet az Istenség eleven teljessége, — a Szentlélek sugárzik ki az Atyának és Fiúnak Szívéből. Három Személy egyetlen egy és végtelen életben. E bizorrral örök valóság, e legnagyobb, sőt egyedül nagy igazság minden igazságok felett, mellyel szemben a legmerészebben szárnyaló gondolat is megtorpan, leplezetlen tündöklésében tárul fel Jézus lelke előtt. „Az Atyát nem ismeri senki más, mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.” (Mt. 11, 27.) Jézus lelkében kellene kissé olvasni tudnunk, hogy megsejtsük, mi rejlik a Szentháromság dogmáinak mélyén.

De Jézusnak volt érzéke e világ valóságai iránt is. Egyházi tanainkban e tételt találjuk a teremtő Istenről: „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében.”

Néhány szóból álló, rövid kis tétel. De ha Jézus Szívében olvassuk, diadalmas valósággá válik, mely felöleli a mindenséget, s a mennyek felé hatol. Mind az egész természetre, előre és élettelenre, áramlik Jézus Szívéből a felszabadító hajnali sugárzás. Ő, — amint Adam Károly Krisztus-könyvében kiemeli — mindent keletkezésének ősforrásánál ismert meg, abban a pillanatban, amidőn éppen életrekelt az Atya keze alatt. Nem személytelen és baljóslatú vaksors kormányozza e világot, hanem olyan Atya, aki a természetet megalkotta, benne lakozik és működik s esőt és napfényt áraszt mind a jókra, mind a gonoszokra. Atyai örömmel ruhazza a mezők liliomát, úgyhogy szebbek azok, mint Salamon király minden dicsőségében. Minden kis verebecskét táplál a háztetőkön s közülük egyetlen egy sem hull a földre az Ő akarata nélkül. Mindennek megvan a maga helye Jézus Szívében, az Ő szeretetében, mely magához vonz és megtisztít mindeneket. Így a magvető példázatában a termőtalaj az emberi lélek jelképe, a hulló mag pedig azé az igéé, melyet ő maga hirdetett. Ő és hitbeli tanítása nem homályosítja el e föld

igazságát, sőt inkább új fények és igazságok sugárzanak abból, Isten igazságai. Ezek szabadítják csak fel a lelket a vak-sorstól, a természet baljóslatú és kiszámíthatatlan hatalmaitól való rettegettségből, mely annyira gyötri azokat, kiknek nincs eleven hitük a Krisztusban.

De Jézus azért nem volt rajongó természetapostol; Ő az ember kedvéért jött, kinek szolgálatába az Atya a természetet állította, hiszen az ember léte és értelme szabja meg a természet tulajdonképeni jelentőségét. Ennek a létnek és értelemnek lényegét csak az tudja igazán megérteni, ki azt Jézus lelkének világosságában szemléli, s felfogja, mit jelent Jézus számára egy ember: Atyjának legkedvesebb alkotása, gyermeke, ki az Ő vonásait a lelkében hordozza; e lélekből, mintegy tükörből, önnön fényessége ragyog vissza Reá. Próba- és bizonyásgtételkép egy rövid ideig áthalad ezen a földön, hogy ismét visszatérjen az Atyához az örök hazába, s beleolvadjon a Szentháromság végtelenségébe.

Jézus úgy tekintette az embert, mint önmagának egy darabját. Magához

akarta vonzani valamennyit, egyetlen testté egyesítve őket, melynek feje Ő maga: Corpus Christi Mysticum-má. Saját Szívéből akarta kincseit az egész testben, mindenegybes tagban szerte-árasztani. „Ti pedig Krisztus teste vagytok és egyenkint tagjai” (I Kor. 12, 27.), az Úr saját szavainak megfelelően: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.” (Jn. 15, 5.) Jézusnak ebben a szeretetében, melyet az Atyából merit, gyökerezik a Mennyeknek Országa, az igazság és szeretet birodalma. Ott rejlik az Egyház dogmáinak horgonya, e dogmák ott jelentenek élő szellemet és hatóerőt. Jézus Szívében kelt életre az Egyház, a Benne hívők közössége; csakis onnan nézve fogjuk igazán megérteni.

Még a meg nem tért bűnösök örök kárhozatára, erre az iszonyú valóságra is hullani fog egy engesztelő fénysugár az Istenember Szívéből. Isten parancsainak elkerülhetetlen követelményei isteni súlyt és alátámasztást nyernek, úgyhogy az erkölcsi felelősség a maga teljes komolyságában tárul fel a lélek előtt. Mennyire másként emelkedik ki ekkor Isten tisztasága, szentsége és felsége

a sötétséggel szemben! De még egy másik gondolat is kapcsolódott Krisztusban a pokol szemléletéhez, mint tökéletes ellenhatás: az Atya végtelen irgalma, melyet Ő maga testesített meg: hiszen Őt azért küldötte az Atya e világra, hogy saját testén belül változtassa kegyelemmé az emberiség bűneit, hogy minden vétket eltöröljön s a bűnösöket visszavezérelje az Atya szívéhez, mely a bűnökről meg nem emlékezik többé, csupán végtelen szeretete fog érvényesülni.

S Ő maga, kiről annyi hittétel beszél? Aki Jézusról akar megsejteni valamit, annak olvasnia kell az Ő lelkében, alázatos vágyódással és szent félelemmel; meg kell lesnie Jézust, amint éjszakákon át imába merülve térdepel az Atya előtt magános dombtetőkön; amint Isten és ember közti egyetlen közvetítő gyanánt könyörög az Atyához a hűtlen fiakért; amint teljesen kitárul a lelke, nem látván és hallván egyebet a Szentháromságnál. Nem volt Ő ott idegen és kívülálló. Jogos hazájába tért meg. Hiszen Ő maga sem volt más, mint a Szentháromság emberré vált Igéje: „És

az Ige testté lőn és miköztünk lakozik.” (Jn. 1, 14.) De természetesen, hogy teste éppoly földből gyúrt emberi test s lelke éppoly valóságos emberi lélek volt, mint másoké, azt Ő maga tudta legjobban. Ebben az értelemben mondta: „Az Atya nagyobb nálamnál.” (Jn. 14, 28.) De az Ő húsból és lélekből álló emberi természete beleolvadt az örök Ige isteni személyiségébe, mint annak tulajdona, a nélkül azonban, hogy Benne e két természet — az emberi s az isteni — eggyé forrt volna. S így vált az örök Ige a vele egyesült emberrel az Atya egyetlen, egyszülött Fiává. Így élte emberi lelke is a Szentháromság isteni életét. Egyedül Őhöz szóllhatott a hang a magasból: „Te vagy az én szeretett Fiam.” (Márk 1, 11.) S e szeretet erejével látta meg, hogy az Atya szívéből az Ő emberi szívébe is átáramlik a Szentlélek, kit ujjongó szeretete által ismét az Atyához sugároztatott vissza.

Látta Jézus, hogy minden Őbenne összpontosul s személyében a lét központját testesíti meg: Istent és embert, örökkévalóságot és időt, eget és földet, életet és halált, keresztet és feltámadást,

bűnt és engesztelést s az ellenséges hatalmak fölötti diadalt.

A János-evangélium bevezető szakaszának van egy régi latin fordítása, melyben az egyik vers szavainak felcserélése révén ez a teológiai szempontból kifogástalan tétel adódik: „Ami teremtetett, élet volt Őbenne.” Augustinust követjük e fordítások egyik magyarázatában. Vagyis, ami teremtetett: az örök Ige teljességében már eleve készen állott; végtelen méreteiben a legteljesebb módon életrekelt. S ezt így is szabad értelmeznünk: Bármit tartalmaznak is dogmáink, ha első pillantásra mégoly élettelennek tűnnék is az élet volt az az Istenember Szívében, s ez az élet volt a világ világossága. Minden kinyilatkoztatás onnan ered, s Ő semmi egyebet nem mondott, mint amit látott és hallott az Atyánál. Ezért senki sem lesz képes valamely hitigazságot s a keresztény hitet a maga teljes egészében helyesen felfogni, hacsak el nem tudott hatolni a forrásig Jézus Szívében; hacsak meg nem próbált rájönni arra, milyen élettel teljes, tündöklő igazságok ezek ott. De ha már némileg

előrehatolt ezen a területen, isteni fényesség gyúl ki a lelkében, s érzi, hogy ősi fényszomjúsága egyre közeledik a kielégüléshez.

E Szívben kell tehát kutatnunk, a szentségnek emez új világában. Egyre újabb magaslatokra és mélységekre, drágakövekre és aranyerekre kell bukkanunk. Egyre új források fognak felbuzogni. Ott végezhetjük csak az igazi „forrástanulmányokat” a kinyilatkoztatáshoz. Ez lesz a feladatunk a szent evangéliumok fáradhatatlan olvasása és tanulmányozása révén, ez a behatolás Jézus bensejébe, évről-évre egyre jobban.

Kínszenvedéseinek kezdete előtti napon Jézus hangosan így kiáltott fel a tömeg előtt: „Én világosságul jöttem e világra, hogy aki énbennem hisz, sötét-ségben ne maradjon.” (Jn. 12, 46.) Így lesznek Ő általa valamennyien fény gyermekeivé: „Higgyetek a világosságban, hogy világosság fiai legyetek.” (Jn. 12, 36.)

Vajha az Ő lelke lelkünket lángra lobbanthatná, szívünk az Ő Szívében élne és sötétségünket eloszlatná az Ő

világossága! Senki sem jöhet Őhozá,
hacsak az Atya nem vonzza őt. (Jn. 6,
44.) Jézusunk, Te kérd hát az Atyát,
hogy mellénk segítőt küldjön, aki ná-
lunk marad és elvezérel minden igaz-
ságra; segítőt, akiről Te mondottad,
hogy a tieidből vesz és kijelenti nekünk
és megdicsőít Téged. (L. Jn. 14, 16; 16,
13. 14.)

A SZERETET FÉNYE

„Istent soha senki nem látta” (Jn. 1, 18.); mert „megközelíthetetlen világosságban lakozik”. (Tim. 6, 16.) Akinek meg nem adatott, hogy, mint egyes megvilágosodott lelkek, misztikus elragadtatásban mintegy fátyolon keresztül szemlélhessék az Istenséget, azoknak Isten-ismeretüket és Istenről való elképzelésüket a meglévő isteni kinyilatkoztatás alapján kell kialakítaniuk. „Hiszen ami láthatatlan benne, örök ereje, valamint istensége, azt az értelem a teremtmények révén felismeri.” (Róm. 1, 20.) Minden teremtmény természete szerint jelképe és hasonmása az isteninek, mely Isten láthatatlan lényéről árul el valamit: a kristálytiszta víz, az életető és szabadító fény, a büszke hegycsúcsok és az árnyas erdők, a kacagó gyermek és az érett ember.

És Isten egyszer mégis megjelent, láthatóan ebben a látható világban, ha nem

is fedte fel lényének mélységeit; azok hozzáférhetetlen fényességben maradtak. Csupán emberi természetbe burkolva testesült meg ezen a földön. De mégis Ő maga volt az, aki megmutatta magát a bámuló és homályos értelmű embernek: „És meglátja minden test az Isten üdvösségét.” (Lk. 3, 6.) Ez volt magának az Istennek nagy kinyilatkoztatása.

„Az Isten világosság.” (L. Jn. 1, 5.) Egyízben felragyogott Jézuson, felségének fénye, ott a Tábor-hegyen, amint imádkozott, s orcája és öltözete tündöklött, mint a nap; ekkor a bámulattól s gyönyörűségtől így kiáltottak fel a tanítványok: „Jó itt lenni.” Igen, jó ott lenni, ahol Isten felvillant lényéből egy-egy sugarat. Megláttak valamit Istenből! De rövid volt ama táborhegyi óra s csak három szempár szemlélhette ezt a gyönyörűséget, csak három szív részesült ez óra csodálatos boldogságában.

De Jézusban még másképen is megnyilatkozott az Istenség az emberek között, talán még sokkal mélyebben, jelentőségteljesebben és sodróbb erővel, — azok számára, akiknek van szemük a látásra és szívük a befogadásra.

„Istent soha senki nem látta; az egy-

szülött Fiú, ki az Atya kebelén vagyon, ő jelenté ki." (Jn. 1, 18.) Apostolainak mindig újra szólott Jézus az Atyáról, s azoknak szíve mindig lángragyult e szavaknál. De sohasem történt meg, ami a Mesterrel való búcsúórán történt, az utolsó vacsora után. Fülöp ekkor neki-bátorodott; hiszen a többi apostollal együtt oly szívesen látta volna egyszer az Atyát. „Uram, — mondá — mutasd meg nekünk az Atyát, és elég nekünk!” S a Mester válasza? „Annyi idő óta vagyok veletek és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem látott, látta az Atyát is!” (Jn. 14, 8. 9.) Megdöbbentő szó, titokzatos és igényteljes. Annyi, mintha ezt mondta volna: Ha képet akarsz magadnak alkotni az Atyáról, úgy nézz meg Engem, a Fiát. Én vagyok az Istenség látható megnyilatkozása, amennyire azt emberi erő elviselni képes. — Aki tehát mégis el szeretne lesni egy sugarat az Atya dicsőségéből, annak Jézust kell szemlélnie, az Ő tükörképét, ki vonásait tisztán és híven hordozza: Ilyen az Isten! Ezért sehol sem ismerhetjük meg Istent annyira, mint éppen Jézus Krisztusban.

„Aki engem lát, látja az Atyát.” Jé-

zus ezt a nagy ígét nem emberi alakjára értette, bármilyen szép is lehetett az emberileg, sem pedig arcvonásaira, bármilyen nemesek voltak is. Lelkülete és gondolkodásmódja, mely szavaiban és tetteiben nyilvánult meg, az tette Őt az Atya képmásává. Aki bele tud tekinteni az Ő Szívébe, lelkének életébe, az megpillantja Istent és az Istentől eredő világgosságot.

Szent János első levelében leírt egy olyan mondatot, mely egymagában boldoggá tehet valakit egész életére; kétszer is leírta: „Az Isten szeretet.” (L. Jn. 4, 8, 16.) Ez a szeretet jött el e világba, ez mutatkozott meg szemmel láthatóan és érzékelhetően Jézus Krisztusban; közöttünk lakozott, közöttünk járt-kelt boldogító áldásával: „Udvözítő Istenünk jósága és emberszeretete megjelent.” (Tit. 3, 5.) Ekkor láthattuk meg szemünkkel: Ilyen az Isten!

Megjelent nekünk Isten szeretete egy kisgyermek alakjában, aki éveken keresztül magára vállalta a szótlanúság megalázó állapotát. Isten egy gyermek! Ez az Ő szeretete. Még most, kétezer év után is, emberek millióit vonzza magához ez a szerető gyermekszív, korra,

rangra és fajra való tekintet nélkül. S még a kő- és jégszívek is felengednek a karácsony csodájában s Isten szeretetének tüze felolvasztja őket, kiáradván e sötét, hideg világba. Ilyen az Isten!

Minden és mindenki felfigyelt, szármokok leálltak, műhelyek elcsitultak, amint Jézus vidékről-vidékre vándorolt, tanítva és csodákat téve. Nagy próféta támadt! A tömeg mozgolódni kezdett; a hívek serege, a lelkesedés napról-napra nőtt. Mindenhatóságának csodái vonzották körébe az embereket vagy szavainak bölcsesége? Bizonytal volt még valami más is, mint erő és bölcsesség, valami más, amire még sokkal fogékonyabb az emberi szív, valami, amiben Isten lehelletét érzi meg: ez a szeretet volt. Hiszen mi haszna is lett volna a népnek a csodákból és a bölcseségből szeretet nélkül? S a tömegek szeretetet fedeztek fel benne, mely akkora, mint mindenható hatalma. A szeretet volt abban az ősök, az úr; bölcsesség és mindenhatóság pedig annak készséges szolgálói. Ezt érezték meg a betegek százai, kikre kezét tette. Mintha szeméből és kezéből a legtisztább szeretet áradt volna a nyomorult testbe, hogy abban

éltető erővel szétoszolják s azt meggyógyítsa. Ilyen az Isten!

Jézus szeretetének kiáradását nem lehetett megállítani még ott sem, ahol igazságosság és becsület megállj-t parancsoltak volna. Isten Szentje a vámszedők és bűnösök barátja! Mintha a szeretet vihara elsöpörte volna az igazság gátjait. Még a legnyomorultabbat sem utasította el. Mindent el tudott viselni a Jó Pásztor, csak azt nem, ha juhái közül akár egyetlen egy is elveszett. Szívének ez a jósága még a legdurvább lelkeket is áthatotta, hacsak el nem zárkóztak erőnek erejével, s lágy fuvallatával, termékenyítő harmatával a reménytelen sivatagot virágzó tavasszá, az eltévedt fiakat kedvencekké, a bűnösöket jókká, az elvetemülteket szentekké változtatta át. Vajjon a tékozló fiú példázatában az Atya személye nem Őt magát jelképezte-e? „Aki engem lát, látja az Atyát.” Valóban, ilyen az Isten!

Az Ő szeretetének gátat nem vetettek a bukott fiak, — de jól is érezték magukat az Ő kebelén! — sem a legvisszatasztálóbb fekélyesek, úgyhogy az érinthetetleneket még kezével is érintette (Mt. 8, 3.), — sem pedig a halottas

ágyak és sírok. Az Ő szeretete legyőzte a halált. Akit a kérlelhetetlen halál elszólított, azt az Ő szeretete visszahívta.

Ilyen ember még nem járt e földön. Mert maga Isten jósága és emberszeretete testesült meg.

S az Istenember a bitófán! Most még életét is odadobja a bűnösökért, s a szabadságát, becsületét, mindent. S ha már el is vezett volna néhány bűnös vagy akár néhány ezer és néhány millió? Hiszen nem érdemeltek egyebet. De nem, hanem a kereszt bolondsága által kell megszégyenülnie minden emberi bölcseségnek. Emberi számítás szerint a keresztnek eme bolondsága a világtörténelem legcsúfosabb tévedése: Bűnösöket — ilyen áron, Isten életének árán megvásárolni! De egy ilyen szív szeretete számolni nem tud; nem mérlegel bevételt és kiadást, költséget és hasznot. E szeretetnek a mértéke egy csupán: mértéktelen szeretet.

S azóta ezren és ezren térdelnek le a kereszt elé, kiknek a szívét meggyőzte az Úr; bűnösök, akiknek dacosságát ekkora szeretet mégis megolvasztotta; szentek, akik e szívet meglátván, e mérhetetlen szeretet hatása alatt a bölcsel-

kedés utolsó bástyáit is feladták, hogy csak szeretetté váljanak, mint Jézus. Mert az Istennek páratlan szeretete jelent meg e földön. Ilyen az Isten!

Mintha csak elegendő lett volna Jézus egyszeri áldozata a keresztfán! Miért történjék csak egyszer, ami ezerszer és milliószor is megisméltódhatnak? A szeretet nem nyugszik, ameddig még valami van, hogyha valóban szeretet. Hány ezerszer lép Jézus naponta és óránként újra az oltárra, hogy a Kálvária áldozatát beleállítsa a mi jelenünkbe! Többször, mint ahányszor verni képes egy emberi szív. Szeretetének tüzes árama hömpölyög országokon át, az égből le a földre s a földről ismét az égbe vissza. S az oltárról, az áldozati helyről az emberi szívekbe, melyek előtte kitárulnak. Miután mindent odaajándékozott, most még Önmagát is aján-dékul adja. Ez Jézus Szívének tékozlása a szent Eucharishtiában. Napról-napra odaadja magát, istenemberi testét, lelkét és istenségét. Bennünk tékozolja el magát. Minő jó szív! De ez az Isten módszere, ilyen az Isten. „Fülöp, aki engem lát, látja az Atyát.” Aki szíve-

met megérti, az érti meg Istent; mert Isten a szeretet.

Odaát a Szentháromság így fogja majd nekünk ajándékozni Önmagát, de már nem a kenyér és bor földi alakjában áthatolhatatlanul elfátyolozva. Felragyogva fog az Ő lénye a mi látóvá vált lényünkbe átömleni. Ennek az örök ajándékozásnak a titkos kezdete és előzetes záloga az Oltáriszentség: „Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon; és én feltámasztom őt az utolsó napon.” (Jn. 6, 55.) A mi testünket és lelkünket ekkor e végtelen szeretetnek a heve fogja csak éltetni, amely maga az Isten.

Ha Jézus Szívének titkába még mélyebben be akarunk hatolni, úgy utunk még nagyobb csodák felé vezetne; ha követnők a sugarat, mely abból kiáramlik, egyszerre határtalan fényözön venne körül minket ama sugárnak ősforrásánál, ahol az Udvözítő lelke beleolvad az Atya lényébe, s úgy eloszlik benne, mint egy vízcsepp a borban, vagy mint a gyertyaláng, melyet tűzvészbe dobtak és abba beleolvad. Hatalmas erővel vonzódtott oda Jézus lelke, mert abban a fényben, amely benne lakozott, nem lá-

tott mást szeretetnél, isteni erejű, bensőséges szeretetnél: „Te vagy az én szerelmes Fiam, akiben gyönyörködöm.” Közeledünk Jézus legbenső titkához, midőn a Fiú egyedül áll az Atya előtt, s az Atya ölében nyugszik. Az Atyának e szeretete hatotta át életét, miként a nap melege áthatja a levegőt; kísérte nap-nap után; vezette fogantatásának órájától kezdve, az ifjúság évein keresztül, azokra a magános csúcsokra, melyeken imádkozott, és a piacokra és zsinagógákba, ahol prédikált és betegeket gyógyított, s a keresztre és az áldozatba. Ez az atyai szeretet volt az Ő ereje, ebben érezte jól magát, ez vezérelte mindenkoron. Nem akaratlanul, hanem szeretetének egész hevével követte Isten hírnöke s előharcosaként. Ez volt szavainak s tetteinek bélyege: határtalan odaadás az Atya iránt, feltétlen bizalom és izzó, olthatatlan szeretet. Ez a lobogás csak oly lénynek szólhatott, aki teljességgel szeretet. Mert csak a végtelen szeretethez lehet így szólni a leggyötrelmesebb kínhalálban: „Atyám, a Te kezébe ajánlom lelke-met.”

Ez az a fény, amely itt is, Jézus leg-

mélységesebb titkából, az Atyához való legbensőségesebb viszonyából is kisugárzik: Az Isten szeretet.

E Jézus Szívéből szétáradó sugarak azóta a mi életünket is beragyogják. Az Atya szeret titeket! (Lásd János 14, 21. 23.) Szabad magunkat és mindenünket feltétel nélkül az Istenre bízunk, erre az örökké közeli, örökké gondoskodó szeretetre. Ő életünk áldása, melege, fénye, sőt élete akar lenni egészen a szenvedések legmélyéig, amint Jézus számára fény volt és áldás és élet.

S mily ijesztően kevesen ismerik fel Istent még a vallásos emberek között is! S Ő mégis Istenünk, akiben mindenkor mozgunk, akitől minden pillanatban mindenünket nyerjük, aki felé haladunk. Ő a mi sorsunk, egyedül Ő, minden rajta múlik és nála dől el. S mégis oly sokak számára elérhetetlen távolságban lakozik, annyira, hogy Vele semmi eleven közösségük nincsen, hasonlóan a gonosz szolgálóhoz, kiről Máté 24. fejezetében beszél az Úr; vagy pedig afféle idegen a számukra, aki legegényibb ügyeikbe akar beleavatkozni; vigyázó, aki rosszakaratúlag szemléli minden lépésüket és gondolatukat; vagy pedig

egyszerűen háziszolga, akit összeszidnak, ha engedelmesen nem teljesíti a „kötelességét”.

Isten kinek a számára valóban az, ami: szeretet? Jézust túl kevésbé ismerik. Ez a baj. Ha tanulmányoznák az evangéliumot, amint tanításán keresztül megmutatta az Atyát, akkor mernének hinni a szavának, midőn így tanít: Az Atya gondoskodik a holnapról és hajatoknak minden szála számlálva vagyon; akkor termékenyítő fuvallat suhanna át a lelkünkön. De még szavainál is eleve-nebb kinyilatkoztatás volt Jézus Szíve; ez a megszentelt előcsarnok, ez a nyitott kapu, melyen át kiáramlik az isteni láng; ott értjük meg csak igazán a szeretetet és Istent. Jézus Szívének szeretete nélkül aligha tudnók, mi az: szeretet.

Jézus által jött Isten a messzeségből és idegenből miközénk. Nem lépett Ő fel megközelíthetetlen királyként; ha tűrte is, hogy leboruljanak előtte az emberek, senkinek sem mondta, aki hozzá közeledni akart: „Vesd le saruidat, mert a hely, ahol állasz, szent föld.” A szeretet csak akkor szeretet igazán, ha megközelíthető s az idegenkedés minden sorompója porbahull. Jézusban

a közeledő Isten jelent meg közöttünk, ki örömét leli benne, ha együtt lehet gyermekeivel. A hívogató Isten jelent meg: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én felüdítlek titeket.” (Mt. 11, 28.) Igen, Ő teljesen beleolvad az emberekbe, kik az egyesülés lakomájába Őt magukhoz veszik: „Ti énbennem vagytok és én tibennetek.” (Jn. 14, 20.) Ilyen az Isten módszere.

Igy hát minden félelem és szorongás nélkül szabad Jézushoz közelednünk, mint a pásztorok az újszülött Megváltóhoz, mint az apostolok a Mesterükhöz, betegek az orvosukhoz vagy gyermekek a szülőhöz. Így hívott meg minket Isten, hogy határtalan bizalommal és odaadással lakozzunk nála, szeretetének szerető gyermekeként.

Aki tehát Istent meg akarja ismerni, annak az Istenember szívverésére kell figyelnie, szemét az Ő átdöfött oldalára kell szegeznie, mert azon keresztül sugárzik Isten szeretete erre a világra. De magáévá is kell tennie és át kell hevülnie tőle. Hideg szívek semmit sem értenek. De ez aztán a legnagyobb és legcsodálatosabb stúdium: Ott felfogni

az Isten megközelíthetetlen világosságából áramló sugarakat, ahol azok legvakítóbban ragyognak, Jézus bensejében, és felismerni azt, hogy Isten szeretet. Hiszen ez a legszebb és legboldogítóbb tudás e világon: Isten szeret engem; a legszebb cselekedet pedig: szeretni Istent.

AZ ÉLET FÉNYE

Élet Istenben

E világ sötétségébe és halálos árnyékába hangosan csendül bele Krisztus hangja: „Én vagyok a világ világossága; aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.” (Jn. 8, 12.) S ekkor, Jézus világosságától áthatva, új és ismeretlen világ tárult fel az emberi lélek előtt: az Isten valóságos világa. A hit fénye, melyet Ő hozott, szerteáradt az egész világra.

„Én vagyok a világ világossága.” Szívéből sugárzott az isteni fény; az Istenség a maga igazi mivoltában nyilvánult meg benne, azaz mint szeretet. Vajjon ki is álmodhatott volna ilyen világosságról az életében?

„Én vagyok a világ világossága”, mondá, s mint fény, út és élet volt az emberek számára. „Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az

élet világossága." Sötétség borult e világra; az emberiség születési órájának élő világossága, mely az élet útját volt hívatta megmutatni, veszendőbe ment. Az addigi világnak ethikai rendszerei és tanai — egy buddhizmus, egy brahmanizmus, egy shintoizmus, egy konfucianizmus, vagy Laotse-tan erkölcstelensége — nem voltak több sötétben való ügyefogyott tapogatódzásnál. Néha ugyan meglepő nagy darabot láttak meg a helyes útból, de azután ismét eltévelyedtek tőle, sokszor reménytelen meszszeségbe. S az út vége? Az örökfényű magaslatocon ragyogó cél, mely felé csalhatatlan bizonyossággal kell az embernek haladnia? Az rejtve volt, sötétségbe merült, — mert hiányzott az élet világossága. „Aki sötétben jár, nem tudja, hová megyen.” (Jn. 12, 35.)

De most felvillant a fény. „Én világossággul jöttem e világra, hogy aki énbenem hisz, sötétségben ne maradjon.” (Jn. 12, 35.) Erre a fényre kell hát tekinteni, arra az útra, melyen vezet, arra a célra, mely felé irányít. Jézus minden egyes szava egy sugár az Ő fényességéből, napsugár, mely tisztán és biztosan mutatja az utat.

De nemcsak szavai árasztják az élet világosságát; még inkább egész megszentelt alakja s főként lényének legbelső forrásai. Ott, ahol élete a maga legőseredetibb valójában buzog, ott ragyog fel világossága is a legfényesebben: a lénye legmélyén, a szívében. Innen ömlenek ki kettős fényáradatként ajkának beszédei és életének tettei.

Ott vagyon a mi életünk világossága. S vajjon legmélyrehatóbb, legégetőbb életkérdések-e azok, melyeknek nyitja után vágyódik — és kell, hogy vágyódjék — a sötétségben botorkáló ember? Mire kell minden tettünknek és egész életünknek végső fokon irányulnia? Mi ad értéket az ember életének? Hol találjuk meg minden jónak egyedül hiteles zsinórmértékét? Hogyan rendeződnek az erkölcsi cselekvések értékei? Személyiség és közösség, házasság és nemzet, élvezet és kötelesség, erény és haszon, rend és szabadság, becsület és szeretet, pénz és haladás: mik ezek voltaképpen? Mi a centrális érték? Van-e ilyen egyáltalán? Ez a nagy életet és világot uraló kérdés az értékeket és azok rendjét illetőleg. És éppen itt nyilvánult meg

a sötétben botorkáló, az élet világosságát nélkülöző ember tehetetlensége és bizonytalansága a maga teljességében.

A fényesség, mely az ember Fiának Szívéből kiárad, s az Ő élete és tanítása e tekintetben a tündöklő bizonyosságnak merőben új világát nyitja meg; a mennyek országát mutatja meg e föld kellős közepén.

Jézus ismerte életének azt a szilárd és felsőbbrendű normáját, mely egy centrális értékben horgonyzódott. S e szerint végezte szolgálatát, személyiségének hatalmas erejével és szenvedélyével. Az Ő tanítása nem olyan élmény volt, mely átkutathatatlan tudatalatti mélységekből került felszínre, nem volt mítosz, mely a tudat sötétebb régióiból vetődött napvilágra. Jézus nem azt nyilatkoztatta ki, amit sejtett, hanem amit látott. Mindent legfelsőbb mértékével mért; sok mindent nagynak ítélt, ami megvetendőnek tűnt fel az emberek előtt, sok mindent pedig rossznak és értéktelennek, amit az emberek nagyra tartottak. E mérték szerint élt és tanított, minden cselekvésnek feltétlen ősmértéke szerint, melynek neve: Isten, s a végtelenül szent Isten szent akarata.

Isten, aki mindennek megszabta mértékét és lényének határait, akiből minden teremtmény kiindul s akihez visszatér, egyedül Ő és senki más ama mérték, melyhez mindent szabni kell, s az Ő szent akaratához kell minden emberi akaratnak alkalmazkodnia.

Ez az első fénysugár, mely az „élet világosságá”-ból a sötétségre hull, megvilágítván és megújítván mindeneket. S ilyenformán erkölcsi életünkben is az legyen az első, hogy szemünket nyitva tartsuk e fénysugár behatásának, hogy tisztán és élesen megláthassuk. Ezért az első erkölcsi cselekvés a *hit*, e világban Isten világosságában való szemlélése, Isten lényének hit általi megragadása s az Ő fényessége iránti átadás. Most hát a cselekvések és értékek ősmértéke világosan áll előttünk. Nem az ingadozó, mulandó ember a maga vagyionkájával, egészségével, becsületével a minden dolgok mértéke; de még csak nem is egy emberi közösség, nép, állam vagy osztály formájában, s még kevésbé a haladás vagy akár a pénz; mert mindezek végső zsinórmértéke megint csak Isten, egyes-egyedül Ő.

A szentséges Isten tehát minden cse-

lekvés ösmértéke, mert hiszen végül is Ő minden értékek őserkéke. S az volt Jézus számára is. De nem egy merev, elvont princípium, nem egy feltétlen, személytelen Valami, mellyel szemben bensőleg nem érezhetett volna közöséget; — élettél teljes Isten volt, a legmeghittebb, a legközelebb álló, az Atya, aki nélkül Ő nem élhetett. A szenvedés idején is ez volt a vigasztalása: Ha még az apostolok is elszélednek, s halálos ellenségei maradnak csupán körülötte, akkor sincs egyedül; „mert az Atya énvelem vagyok”. (Jn. 16, 32.) Ez volt az Ő nagy vágyakozása, melyet apostolai előtt a szenvedések előtti utolsó imában, a főpapi imádságban így fejezett ki: „És most Te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, mely enyém volt nálad, mielőtt a világ lett.” (Jn. 17, 5.) S életének legrettentőbb kínja nem az volt, hogy korbácsokkal üzték ki, elutasították és keresztre szegezték; e miatt egy szóval sem panaszkodik; hanem hogy lelke annyira magánossá vált és első-tétült, hogy végül is így kiáltott fel: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet!” Ez volt a legkeserűbb szen-

vedése, — a legkeserűbb szenvedés, melyet a világ valaha látott és hallott, ha ugyan megértette. Mert ez volt életének és halálának végső célja: Megérkezni az Atyához és kebelén pihenni mindörökre.

Igy az Atya minden más érték felett álló személyes érték volt a számára. Jézus szemtől-szembe látta Őt éjszakai imáiban. Szerette Őt. Az Atyánál lenni, közvetlen közelében, ez volt számára minden, s minden egyéb nem volt számára semmi. Neki valóban az Atya volt minden javak fölött a „legnagyobb jó” és semmit sem lehetett hasonlítani Hozzá. Ővéi számára is ezt az irányt szabta meg. Ezért a benne hívőkért is így imádkozott: „Atyám! Akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, melyet nekem adtál.” (Jn. 17, 24.)

Ez a második fénysugár az Istenember Szívéből, mely felragyog az erkölcsi világ felett. Elénk is úgy állítja Istent, mint legszemélyesebb végső értéket, mint a legnagyobb személyes jót, mint létünk célját és boldogságát. Ime, feltárult előttünk az élet világossága. Nem

járunk többé sötétségben. Tudjuk, hova torkollik életünk, földi vándorlásunk folyama merre ömlik, hol vár ránk a célok Célja: maga Isten, az Atya dicsősége! Ezért szükséges, hogy a keresztényi *reménység* legyen második életirányító erkölcsi cselekvésünk. E reménységnek állandó Isten-várásnak és Isten-szemlélésnek kell lennie. Az Egyház a mise evangéliumában egy-egy bizonyágtevő ünnepén mindig ilyen nagy Isten-sóvárgóknak a képét állítja elének, aminthogy az Egyház nagyjai, a szent bizonyágtevők mind azok is voltak. Hadd hatoljon mindig újra a szívekbe az Úr hívása: „Legyenek felővezve csipőitek, és égő gyertyák kezeitekben; magatok meg hasonlók olyan emberekhez, kik urukat várják, midőn visszatér a menyegzőről, hogy mihelyt jön és zörget, azonnal megnyissanak neki.” (Lk. 12, 35. 36.) Így egész életünknek Istenre kell irányulnia, szent sóvárgással várván Őt magát, míg így hívogat: „Menj be a te uradnak örömébe.”

Egy harmadik fénysugár is áramlik még az Istenember Szívéből e világ erkölcsi életébe, még fénylőbben, mint az előző kettő, mintha azok csupán elő-

futárok lettek volna. Még ragyogóbb ajándékot is tartogat számunkra Jézus erkölcsi szabályok kissé hűvösnek is tetsző birodalmánál, sőt végső boldogságunk tiszta tudatánál is. Szíve még nemesebb kincseket rejteget. S éppen ezért voltak annyira újak, éppen ezért oly ismeretlenek mindmáig is. Túlságosan messze esnek az emberi önzéstől, túl magasan emelkednek az Én minden kisebb vagy nagyobb gondja fölé.

Abban az imádságban, mely lelke legmélyéről fakadt az övéi számára, mindazok előtt kinyilvánította, akiknek van fülük a hallásra: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a Te neved.” Ez volt a legizzóbb vágyakozása, izzóbb még az Atya dicsőségébe való kívánczóságnál is. Nem magára gondolt először; az Atya volt a középpont, mint a déli nap az égboltozaton. Az egyéni érdekek türelmesen vártak, mint szerény felhőcske a horizonton. De még ott sem maradhattak meg; Jézus nem tűrte. Bele kellett olvadniok az Atya mindent elárasztó fényességébe, maradéktalanul el kellett merülniök e szóban: „Szenteltessék meg a Te neved”, mert „én nem keresem a magam dicsőségét”

(Jn. 8, 50.) — mondotta. Saját becsvágya, törekvése is ez volt. Ez olybá tűnt volna neki, mint árulás az Atya érinthetetlen teljhatalmával szemben. „Ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd.” Csak arra szomjúhozott olthatatlanul, hogy az Atya megdicsőíttessék s az Ő akarata teljesüljön. Ez elfelejtette vele saját testi éhségét a negyvennapos pusztai böjt után: „Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik” (Mt. 4, 4.), s csak akkor evett ismét, midőn az Atya hozzá küldte angyalát, hogy néki szolgáljon. S midőn a tanítványok, akik Szamaria városában némi eleséget vásároltak, az Úrhoz jöttek a Jákob kútja mellé, kínálván őt: „Mester, egyél!” ő így válaszolt nekik: „Van nekem enni-valóm, melyről ti nem tudtok . . . Az én eledelem az, hogy annak akarátát cselekedjem, ki engem elküldött, hogy elvégezzem az Ő művét.” (Jn. 4, 31—34.) Még végső haláltusájából is mint szent boldogság, mint életének diadala csendül felénk: „Elvégeztetett!” Elvégeztetett a mű, mellyel megbíztál. Mit számít az, ha közben belepusztulok is, csak Te légy megdicsőítve bennem és általam.

— Nincs e világon nagyobb szeretet, mint ha valaki feladja saját lényét másnak a kedvéért.

Jézussal a tökéletes, végletekig önzetlen istenszeretet érkezett e világba. Ez volt ama nagy tűz, mely istenemberi Szívéből szakadatlanul lobogott az Atya felé. Ő látta az Atyát és Hozzá sodródott, elhagyva önmagát. Sohasem élt önmagának, mindig csak az Atyának; Ő volt számára minden, éppen, mert Atyja, éppen, mert Istene volt.

Ez a tűz lobogott szívében, s fényessége az élet világossága volt. Jézus e tűzben akart felemésztyődni. „Tűzet jöttem bocsátani e földre; és mit akarok mászt, mint hogy felgyulladjon?” (Lk. 12, 49.) Ez volt a parancs, az erkölcsi követelmény, melyet mindenek fölé helyezett: „Szeresd az Urat, a te Istenedet egész szívedből, egész lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből.” (Márk 12, 29. 30.) Így szólt ajka, még hangosabban pedig élete és törekvése. Ez volt az a szívéből származó hatalmas fénysugár, mely bennünket az Atya szívéhez lendít; kiszakadva saját Énünk szűk ketrecéből, így jutunk el Jézussal az Isten végtelen világába, ahol Ő valóban minden; ahol

az elenyésző egyéni akarat és önérdek megsemmisül, hogy újjászületve és felmagasztosulva keljen életre ismét Isten akaratából. Éppen énünknek e teljes feladásában nyilvánul meg a tökéletes istenszeretet. „Aki parancsaimat ismeri és azokat megtartja, az szeret engem.” (Jn. 14, 21.)

A sötétségbe jött az Istenember s az élet útjait s annak világosságát árasztotta reá a sötétségben botorkálókra. Hiszen azt az eleven megismerést nélkülözték az emberek, hogy első s ezáltal összes kötelességeik Istenben gyökereznek, az ember és alkotója közötti legszorosabb kapcsolatban. De természetesen maga Jézus is az erkölcsi életnek merőben új tényeit szögezte le. Új, kimondhatatlanul bensőséges viszonyt teremtetett Isten és ember között, úgyhogy nemcsak Ő, az Egyszülött szólíthatta Őt így: Atyám, hanem mi is bizvást mondhatjuk el: „Mi Atyánk, ki vagy a menyenyekben.” „Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk” (L. Jn. 3, 1.), mert „a szeretet eleve arra rendelt minket, hogy fiainak fogadtassunk Jézus Krisztus által.” (Ef. 1, 5.) Csak most merhetünk nyomdokaiba lépni, melyek oly

közel vezetnek Istenhez, csak most állhatunk meg Jézus oldalán az Atya színe előtt, hogy szívének melege és világossága áttüzesítse a mi lelkünket is. S most fogjuk csak igazán Istent, az Atyát mindenek fölé helyezni: Igaz hittel elismerve, boldog reménységgel sóvárogva, határtalan szeretettel szeretve Őt. Istenhez való viszonyunk most lett csak igazán egész erkölcsiségünknek izzó magva; minden egyéb kisugárzás, halvány visszfény, magában véve értéktelen sallang csupán.

Élet az Isten világában

Isten és világ: ez az a nagy kérdés, amely az emberiség előtt táton, s amely mindenegyus embertől könyörtelenül választ követel. Egyetlen korszak és egyetlen gondolatrendszer sem mehetett el előtte észrevétlenül. „Isten és világ”, ez központi kérdés volt mindenkor, s a rá adott válasz mindenkor bonyolult gondolatszövevény középpontja, építmények fundamentuma volt.

Isten és világ. S a legkülönbözőbb feleletek, ingadozva a legerőteljesebb dualizmus és a pantheista materializmus ellentétes végletei között.

„Örök Isten és örök, teremtetlen világ.” A világ oly távol van az Istentől, hogy legcsekélyebb bélyegét sem hordozza magán, leghalványabb sugarát sem tükrözi vissza. Istentől teljesen elszakadt, a Sátán birodalmává vált, valósággal elördögiesedett. Isten és világ: szét húzó, ellenségesen szembenálló hatalmak. Ez a dualizmus válasza, tarka köntösbe bujtatva, a régi perzsák, a manicheusok dualizmusáé; s némely modern gondolkodó sem mentes tőle.

„Isten és a világ egy.” Ezt a nótát fújja a monizmus a legkülönbözőbb hangú kórusokban. A világ, mely alá van vetve a mulandóságnak, az istenség princípiumává magasztosul, Isten pedig — vagy helyesebben: „az isteni” — hosszú fejlődés után bontakozik ki a világból — Hegel. Vagy fordítva: Istentől külön álló világ kerek tagadása; a világ Istennek egy megjelenési formája, „modalitása” — Spinoza pantheizmusa. Vagy „Isten a világ s a világ az Isten” — a pantheizmus és materializmus modernebb változatai.

Tapogatódzó kísérletek a nagy probléma legyűrésére! Vajjon megoldást jelentenek-e ezek a válaszok? Nem

inkább az emberi tévelygések történetét-e?

Jézushoz megyünk. Ő tanítja az igazságot, tisztán, egyszerűen, hatalmasan. Isten és világ — e tények Őbenne összhangban vannak. Nincs dualizmus, nincs monizmus. Ő teljesen élt a személyes Istenben és teljesen élt e világban is. Istenhez való élete sohasem lett a teremtettnék megvetésévé, e világban való élete sohasem jelentett Istentől való elhidegülést vagy a világ istenítését. Ily módon egyesített magában megközelíthetetlen fenséget s emberrel s világgal való bensőséges közösséget. Mindenki hozzá jöhetett, hogy nála felüdüljön, az Ő magasságáig mégsem ért fel senki. A földdel való legszorosabb kapcsolat sem jelentette az abban való felolvadást; határozott, áthidalhatatlan távolság volt az számára, s ugyanakkor boldogító, intím közelség. Egészen egy volt Ő az emberek közül, testvér, igazi testvér; s mégis egy másik világból való volt.

Jézus Istentől jött el a teremtményekhez. Tekintete átfogta az örökkévalóságot s behatolt az időtlenségbe, mikor még nem volt teremtés, és addig az időpontig, midőn minden létrejött az Atyá-

nak egyetlen szava által, kizárólagos műve és tulajdonaként. Minden gazdagsága mellett is csak egy ellobbanó szikra volt Isten dicsősége előtt, melyből az Atya teremő akarata sugárzik. De mégis az Atyától származott, — ezért szerte Jézus. Saját emberi mivolta is az Atyától eredt és e világba tartozott, ezért fűzte hozzá testvéri kötelék. Ebben gyökerezik a világgal való közössége s a világ fölé való emelkedése. A világ az Atyától ered, tehát Őt magasztalja és Hozzá vezessen vissza, — egyéb értelme, feladata nincs. Semmi feltétlen értéket nem tartalmaz. Ami érték, annyi-
ban az, amennyiben és ameddig az Atya neki értéket tulajdonít. Csakis Istenre vonatkoztatott értékek léteznek. Saját
énünk, személyiségünk sem képez kivételt.

Ezért volt Jézus oly szabad ebben a világban. Szívét semmiféle teremtmény le nem kötötte. Tudott javakat birtokolni s tudta őket nélkülözni. Elment egy lakodalomba, de ott sem feledkezett meg magáról egy percre sem; éppoly könnyedén vándorolt ki a sivatagba az állatok közé. Őnző élvezetet sohasem kívánt. Ezért nyoma sem volt benne

gyenge érzelgősségnek, de durvaságnak sem a jogos harag idején.

Ez az a fény, melyet Jézus vándorlása alkalmával e világra áraszt, annak teremtményeire s utunkra, mely közöttük elvezet. Tanuljuk meg, hogy a teremtményekhez, sőt saját személyiségünkhöz és népünkhöz is csak Istentől érkezünk, miként Ő. De megtisztult látással érkezünk, és nem tapogatódzva, mint a vakok, kik alsóbb régiókból jönnek. Meglátjuk e világ dolgainak való értékét, melyet azok Istentől nyernek. A teremtés jó; hiszen az Atyától származik. „És nevezé Isten a szárazat földnek, az egybegyűlt vizeket pedig tengernek nevezé. És látta az Isten, hogy jó.” (I Móz. 1, 10.) Tőle származik minden és minden visszatükröz valamit az Ő saját dicsőségéből; az ajándékozó és segítő Isten van elrejtve benne. Ezért szabad az embernek is e világ teremtményeit szeretnie s befogadnia azokat a lelkébe. Isten által küldött társak és segítők ők az Istenhez vezető életúton, Isten jósága sugárzik felénk rajtuk keresztül.

De Jézus világosságában a világi dolgok értéktelenségét is megláthatjuk,

hiszen magukban véve értéktelenek. „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja?” (Mt. 16, 26.) Így jutunk el Jézus Szívének szabadságához, így kell áthaladnunk e világon, tekintetünket szüntelenül az Atyára irányítva. Mint Jézusnak, nekünk is bizonyos távolságban kell tartanunk magunktól minden teremtményt; nem szabad, hogy egy is teljesen betöltse a szívünket; börtönünké lehet, melyből nem tudunk többé kiszabadulni. E világ egyetlen dolgának sem szabad betöltenie egészen a lelkünket, hiszen felette áll Valaki, aki egyesegyedül formál jogot hozzá. Mindíg leggyünk készek arra, hogy a legkedvesebb emberektől vagy tárgyaktól is el tudjunk szakadni, még ha oly becsesek is számunkra, mint kezünk, lábunk vagy szemünk. Lelkünknek mindíg a minden dolgok Urára kell hallgatnia, vajjon nem rendelkezik-e másként? Viszont született ellenséget se lássunk minden teremtményben, bizalmatlan aggodalommal fürkészve őt, — nem volna ez az Isten gyermekeinek keresztényi szabadsága, hanem inkább manicheizmus. Mi leggyünk elég erősek és szabadok arra,

hogy elfogulatlan természetességgel mondjuk ki a döntő igent vagy nemet a világ dolgairól, akárcsak Jézus. Ez a lelki szegénység, ez a szívnek tisztasága. Isten mindenütt és minden pillanatban szabadon dönthet minden teremtménye fölött. Csakis az Ő akaratának szabad történnie, a szeretett Atya forrón szeretett akaratának.

Ha azonban ez a tisztaság és szegénység nincs meg az ember lelkében, ha szíve a teremtményben erősebben gyökerezik, mint a Teremtőben, akkor ama szörny, a „világ”, a szó gonosz értelmében foglalja le a lelkét, hogy abba végkép beletelepedjék, ő maga pedig teljesen e világ fiává válik. E világ fiává, mely elveszítette tiszta látását az Isten felé, mert tekintete végleg beletemetkezett a pusztán anyagiba. Az ilyen ember számára Isten legfeljebb egy idegen, ki egyre jobban távolodik, míg végül homályos képzeletek ködében teljesen eltűnik, szelíd hangja pedig belevész a földi hangoskodásba. Minden „a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége” (L. Jn. 2, 15.) lesz csupán. Ez az a világ, mely „nem akarja többé égi dolgok homokjába

dugni a fejét, hanem magasan akarja hordani földi fejét, mely értelmet ad a világnak" (Nietzsche), s végül legszívesebben magát a földet ültetné az Isten trónjára. Így fordítja az ember a jót, melyet Istentől a teremtés révén nyert, gonosszá s átokká. Ez az a „világ", melyet az Isten Fia el nem ismert (L. Jn. 1, 10.); amely Őt gyűlölte, amiért bűnös útjait szemére hányta, s amelyet kirekesztett a főpapi imájából. (Jn. 17, 9.) Krisztus az egek élő hadüzenete az Istentől elrugaszkodott világ ellen. Minden vele való egyezkedés és fegyverszünet egyszersmindenkorra lehetetlen. Krisztusnak és az övéinek nincsen vele fikarcnyi közössége sem. „Ha a világ gyűöl benneteket, tudjátok meg, hogy engem előbb gyűölt nálatok. Ha a világból valók volnátok, a világ szeretné azt, ami övé; de mivelhogy nem vagytok e világból valók, hanem én választottalak ki titeket a világból, azért gyűöl benneteket a világ." (Jn. 15, 18. 19.) — Ez az a világosság, mely Jézus Szívéből a teremtésre kiárad.

Egyet e föld teremtetett lényei közül Jézus mindenekfölött szeretett: az embert. Nem volt ez haszonleső szeretet;

abban mindig valamelyes zsákmányoló hajlam nyilvánul meg. Nem ilyen volt az Ő szeretete. Istentől származott az és ajándékozó szeretet volt. Megható odaadással gondoskodott Ő felebarátainak épségéről. Sok vakot gyógyított meg, bénáknak, némáknak, fekélyeseknek adta vissza egészségét. De nagy szeretete mégsem az emberi testnek szólt. Az emberi léleké volt odaadása, élete. De nem volt ez pusztán philantrópia vagy humanitás, mely sokat beszél ugyan a lélekről, annál kevesebbet tud azonban róla. Ő sokkal többet talált az emberi lélekben. A föld egyetlen teremtménye előtt sem tárultak fel annyira Isten titkai, mint ő előtte; az Atya képét látta tükröződni rajta, sokszor persze felismerhetetlenségig eltorzítva. Végső fokon tehát mégis az Atyát szerette Jézus az emberben, s éppen ez volt szeretetének ereje és nagysága. Így az Atya és az emberi lélek iránti odaadás nála egy cselekedetben összpontosult, s a „jöjjön el a Te országod” egyértelművé vált ezzel: „Szenteltessék meg a Te neved”. Ezért az emberi lélekért kapta Jézus a megbízást az Atyától, hogy e világba jöjjön. Isteni adományokkal kellett meg-

ajándékozni. Minden jó adományban és nemes szeretetben van valami az Isten fényességéből, a „világosságok Atyjából” (Jakab 1, 17.), és visszénye annak. De mulandó adományok kevésnek bizonyultak Jézus és az Atya számára, aki Őt küldötte. A Paradicsomkert isteni szikráját kellett ismét az emberi lelkekbe vetnie s ott fellobbantania hatalmas lángolássá, lakásokat kellett ott építenie a Mindenható számára: „Hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.” (Jn. 14, 23.)

Mielőtt e világtól búcsút vett volna, Jézus még egy meglepő bepillantást engedett emberszeretetének legmélyébe, hol annak forrásai felbuzognak: „Amint engem szeretett az Atya, és is szerettelek titeket.” (Jn. 15, 9.) Visszavezet addig a szentséges óráig, midőn emberré vált, midőn emberi mivoltát áthatotta az Istenség. Visszavezet az isteni Szentháromság ösmélyére, a lényyszerű szeretet titkába, midőn az Atya isteni lényét ajándékozón a Fiúba önti át, részesévé téve Őt végtelen gazdagságának: Minden, ami enyém, az a tiéd. Így szereti az Atya a Fiút, s ehhez hasonlatos a Fiúnak az emberek iránti szeretete is,

hiszen részesévé teszi őket legfelsőbb istenségének, magát Istent ajándékozza nekik. Ez a végtelen, valóban isteni bőkezűséggel ajándékozó szeretet. Jézus minden egyéb adománya csak kerete volt és előkészítése e mindenekfelett való adománynak, mely értelme és beteljesedése a többinek. S ez volt az értelme sokrétű szeretetének: Magát Istent ajándékozni az embernek, amilyen mértékben neki része volt az Atyából. Itt e földön a kezdet; a hazában a beteljesedés.

Jézus azt akarta, hogy szeretete fény legyen a számunkra: „Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket” (Jn. 15, 12.); s Ő úgy szeretett minket, miként az Atya Őt magát. Az ótestamentum egyik útmutatása alapján a felebaráti szeretet mértéke maga a kedvelt Én volt: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” (III Móz. 19, 18.) Jézus ezt az ígét megerősítette és betöltötte. Mostantól fogva a felebaráti szeretet mértéke Jézusnak a szeretete övéi iránt, s az Atya szeretete egyszülött Fiával szemben, akinek mindent odaadott, — még saját lényét is. Tehát az emberszeretet végső értelme

és teljessége, minden erőnkkel és énünk odaadásával egyengetni annak az útját, hogy Isten az embernek ajándékozza Őn-magát, s a lelkek és népek Isten országává váljanak, melyben Ő lakozhatik. Nagyobb szeretete senkinek sem lehet. Itt folyik az Atya örök szeretete Krisztuson keresztül tovább a világba. Ebben az értelemben mondotta Jézus: „Ez az én parancsolatom, hogy szeressétek egymást.” (Jn. 15, 12.) Isten világosságában, mely Jézus Szívéből sugárzik, talál-tuk meg végre felebarátunkat.

Az emberek iránti szeretetből fakadt Jézus szenvedése. Szemük volt és nem láttak, fülük volt és nem hallottak, s szívükkel meg nem értették, hogy Ő meggyógyította őket. (L. Jn. 12, 40.) Így volt ez, mikor Jézus a földre jött, és sokan meg is maradtak így. „És a világosság a sötétben világít, de a sötétség azt föl nem fogta... Tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadták.” (Jn. 1, 5. 11.) Az emberek tovább éltek fonákságukban, *bűneikben*. S az Ő egész küzdelme ezek ellen irányult. Ezért köszön-tötte Őt Keresztelő Szent János, midőn Jézus először a néphez jött, e szavakkal: „Ime, az Istennek ama béránya, aki el-

veszi a világ bűneit." A bűn az ősöknek eredendő eltévelyedése volt a Paradicsomban s a bukott angyaloké a meny-nyek tornácában. Legtöbbszörre nem más, mint tévelygés az embertársakkal szemben, kiket szeretünk vagy gyűlölünk, s e világ rendjének felborítása. De ez még nem lett volna oly nagy szenvedés Jézus számára. De a bűn Isten ellen, az ő szeretett Atyja ellen is irányult. Minden bűn, legyen bár kicsi vagy nagy, Jézus szemében Isten elleni személyes vétséget jelent; hiszen éppen ebben áll a bűn. Az ember letéved az Atyához vezető útról; ez pedig minden erkölcsi-ség útja. Kiűzi Istent az Őt megillető hatalomból. Az Atya parancsol, de hiába. Így szól: Ez a dolog nem a tiéd, hogy akarod szerint rendelkezessél vele. S az ember így felel: Én elveszem magamnak mégis. Az Atya válasza: Akkor a romlás útjára térsz, mely Tőlem megszire, sötétbe vezet. S az ember: Hát igen. Az Atya szól: Ez a földi dolog vagy Én. — Az ember konok marad s az Atya elhagyja őt. Lelki látását elvesztette. S megindul oly utak felé, melyek nem az életre vezetnek. Nem cselekszi többé Isten gyermekeinek dolgait, hanem az

Istentől való elszakadását, úgyhogy Jézus így kiált feléjük: „Ti az ördögatyától vagytok és atyátok kívánságait akarjátok cselekedni.” (Jn. 8, 44.) Itt két világ áll szemben egymással ellenségesen: menny és pokol, Isten és Sátán. S Jézus végül így szól: „Meghaltok bűnötökben” (Jn. 8, 21.), és „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre!” (Mt. 25, 41.) Ők Isten fénye nélkül jártak; így lett életük szemek kívánsága, testnek kívánsága és az élet kevélysége. Útjuk az örök kárhozatba vezet, ki a külső sötétségre, honnét a világ világossága végkép ki van rekesztve. Örök halál van ott, mert nem ragyog többé az élet fénye. Hiszen ők maguk jobban szerették a sötétséget a világosságnál. (L. Jn. 3, 19.)

Igy lett a bűn az Istenember életének szenvedésévé, sőt ez a szenvedés volt életének hivatása: „Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit.” A bűnnel való viaskodás volt imáinak fájdalmas gyöt-rődése; a bűn elleni harc készítette arra, hogy szegényes utakon vándoroljon faluról-falura, Palesztina izzó napja alatt. De az óriási mérkőzés utolsó napjaival vette kezdetét. Ekkor legyőzte a bűnt

az Ő engesztelése által. Engesztelés volt életének értelme és szívének gondolata, hogy a mérhetetlen jogtalanságért végtelen elégtételt adjon az Atyának. A világ bűnét mindenkor mint legsúlyosabban reánehezédő terhet hordozta a lelke, látva, hogy az engeszteletlenül, a maga gonoszságának teljességében száll fel az Atya szeme elé. „Az enyémeek mind a tiéid” (Jn. 17, 10.), mondotta az Atya, így a világ bűnei is Jézus Szívéig hatoltak. Egyetlen csepp vére, szent ajakának egyetlen imádsága által bizonynyal minden bűnt eltörölhetett és megsemmisíthetett volna. De ez kevés volt a számára; egész emberi természetét akarta latbavetni, hogy amit csak bír, jóvátételként felajánljon a sok iszonyúságért. „Keresztséggel kell megkereszteltetnem, és mily nehezen várom, míg be nem teljesedik.” (Lk. 12, 50.) Ezt a keresztséget kiállotta: haláltusa az Olajfák hegyén, — isteni vérnyomok, fel egészen a Kálváriáig, — a halott Istenember véráztatta teste a keresztfán, — tátongó sebek, nyitott szív. S éppen Jézusnak ez az engesztelő haláltusája lett minden erkölcsi cselekedet legfelsőbb csúcspontja. Szabadság és engedel-

messég, búngyűlölet és emberszeretet, Isten-szeretet és engesztelési készség: minden nagyság összpontosult itt a világ legnagyobb cselekedetévé. De benne ez a legnagyobb: Jézus szemében nem volt ez egy bizonyos fokig gyakorlati erkölcsi teljesítmény; hanem mindezek felett ott izzott az Atya iránti végső személyes odaadás, amelyben mindent egyesített, amelyben mindent e föld fölé magasztosított a szeretet égő áldozatában, az Atyáért való maradéktalan áldozatban. Csakis ez a teljes személyes átadás tölthetett el minden tettet és szenvedést élő lélekkel, való tartalommal az Isten előtt. E nélkül Jézus számára minden értéktelen lett volna, halott cselekedet, mely önmagában összeomlik, mert nem lelke legmélyéről tört volna elő és nem hatolt volna az Atya szívéhez. Így lett a haldokló Megváltó minden erkölcsi hősiesség utólérhetetlen mintaképévé, mely előtt alázattal hajtanak térdet mind a hatalmasok; mert soha nem volt átfogóbb, feltétlenebb cselekedet az istentelenség és gonoszság ellen Isten előtt, mint az Istenembernek áldozatában való hősielelése.

Ez a bűnért való engesztelés volt

Jézus erkölcsi gondolatainak magva. Ez a gondolat alakította ki Jézus egész külső és belső életét, ott élt szíve legmélyén, az Atyához és az emberekhez való szeretetének ősformájaként. Már gyermekkorától fogva fájdalmasan akarta nélkülözni mindazt, amit az emberek oly mértéktelenül, tehát oly bünyösen megkívántak. Így edződött acélossá az élete. Minden szenvedése jóvátétel volt: már koldusszegény születése Betlehemben, idegen országokon át való éjszakai menekülése zsenge gyermekkorában, nehéz munkába való temetkezése Názáretben, vándorélete tanítókorában. S így halála csak hősi, hatalmas betetőzése volt annak az engesztelő cselekedetnek, melynek neve: Jézus élete. Ő volt az engesztelő áldozat s az is akart lenni. De jóvá is tette a világ valamennyi bűnét, tisztára mosta az Atya méltóságát, megváltotta az embert. „Elvégeztetett.”

Az erkölcsi világnak egyik alapfogalma a bűn, ez a szomorú valóság. Csak olyanok tagadhatják, akiknek erkölcsi kérdésekben még tisztán látásuk nincsen, s akik nem tudnak maguknak személyes Istenről fogalmat alkotni.

„Ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, mi magunk csaljuk meg magunkat és nincsen bennünk igazság.” (L. I Jn. 1, 8.) De csak aki látta a bűn visszahatását Jézus Szívében, az fogja megérteni tudni igazán. Ugyanez a visszahatás van vég-eredményben a mennyei Atya szívében is; mert a Fiú az Atya hasonmása. Jézus lelkét minden bűn sértette, valósággal halálra sebezte.

Ebből is hull a fény a mi útjainkra; ez is egy sugár az élet világosságából. Némelyeknek talán túlságosan is vakító, úgyhogy le kell zárnia szemét előtte. Mert a bűn kérdése az ember legbensőbb életéből ered, legvégsőbb értékéből. Rajta múlik minden; mert rajta múlik a végső: Isten. Itt tűnik ki az erkölcsi követelményeknek, Jézus Krisztus moráljának, Isten szent akarátának roppant komolysága. Itt nincs alkuvás, kibúvó, elaprózás, elnagyolás, hanem csak a következményekkel terhes „igen vagy nem”, Isten fényessége, vagy sötétség Isten nélkül.

Fényes sugár hull az Istenember Szívéből *szenvedéseinkre* is. A szenvedés a bűn miatt, jóvátétel gyanánt adatott e világnak. „Átkozott legyen a föld te

miattad... Tövist és bogáncskórót teremjen tenéked... Orcád veritékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földre, mert abból vétettél." (L. I Móz. 3, 17—19.) A világ bűnéért való engesztelésül vette magára és kereste vágyakozva a szenvedést. Mint Jézus életében, úgy a mi életünkben is szenvedés és lemondás lesz Isten szemében a végső bizonyság, bizonyága hűségünknek s annak, hogy megtértünk akaratahoz; a bűntől való megtisztulás bélyege, az igaz szeretet bizonyítéka.

Jézus alakja körül, de legfőképen bensejében van valami lenyűgöző nagyság. Oly egyszerű benne minden s mégis oly kimeríthetetlenül gazdag; oly világos és oly megvilágító, oly tágas, bizonyos és felszabadító. Milyen szűknek, kicsinyesnek, vaknak tűnik itt egy pusztán földi, emberi erkölcsiség! Nevezhető-e egyáltalában erkölcsiségnek, mikor pedig velejében erkölcstelen? Aki személyes Istenben hinni s így Vele szemben kötelességeket elismerni nem akar, lehet az valóban erkölcsös ember? Hiszen éppen a legalapvetőbb követelmények ellen vét. Aki úgy véli, hogy eleget tett, ha nem lopott, nem csalt

és nem zaklatta embertársait, az tart-
hatja magát nagy erénylovagnak; mind-
ez azonban csak külső látszatérték, mely
elszakadva az élet eleven áramától,
megsemmisülésre, köddé oszlásra van
ítélve. Az „isteni erények” nélkül — a
hit, remény és szeretet nélkül — a többi
erény halott, léleknélküli tetem. Sőt
még a hit és a remény is lélek nélküli
test a szeretet nélkül; mert Isten kell
hogy legyen mindenben minden. Krisz-
tus erkölcsiségét minden rideg komoly-
sága mellett is szükségképen a szeretet
hevítette és világította át.

Úgy kell vándorolnunk, mint Jézus
vándorolt, hogy a mennyben mi is Isten
gyermekai legyünk, — fénynek gyerme-
kei. Ahogyan Jézus, a világ világossága
járt-kelt, gondolkozott és érzett, az az
Isten gyermekeinek a módja, magának
Istennek a módja, a szereteté. E szeretet
igaz gyermekeivé kell válnunk, e szere-
tetben kell élnünk. Ha Jézushoz hason-
lítunk, akkor vagyunk „tökéletesek,
miként a mennyei Atya tökéletes”. (Mt.
5, 48.)

E sorok arra irányuló kísérletet jelen-
tettek, hogy bepillantást nyujtsanak

Jézus belső gazdagságába. Nem lehettek egyebek halvány körvonalaknál. De hiányosságuk mellett nem voltak-e tévesek, torzítók is? Hiszen rettentő veszélyes Jézus lelkét megrajzolni akarni, minthogy az magasan fölötte áll az emberi értelemnek, akár az Isten gondolatai, s ilyen értelemben mondja az Irás: „Qui sucrator est majestatis, opprimetur a gloria.” — „Ki Isten felségét fürkészi, az összeroskad a dicsőség alatt.” (Példabeszédek 25, 27.) Bárcsak egy dolog sikerült volna: kimutatni, hogy minden hitünk, minden reménységünk és minden szeretetünk s minden javunk Jézusban gyökerezik, az Ő bensejében, az Ő Szívében; hogy lelkünk számára onnan származik minden fényesség, hogy valóban Ő a világ világossága.

Igy kell érteni ama szavakat, melyeket Jézus Szent Alacoque Mária Margitnak sugalmazott: Minden fényességünket Jézus Szívében kell keresnünk.

Igen, ott kell keresni szakadatlan kutatással, imával, szemlélődéssel és Krisztus cselekvő követése által; mert éppen a cselekedetek révén fog új fény felgyúlni előttünk: „Ha ti megmaradtok az én igéimben, megismeritek az igazságot.”

(Jn. 8, 31.) „KérjeteK és adni fognak néktek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak néktek. Mert mindaz, aki kér, kap, és aki keres, talál, és a zörgetőnek kinyitnak.” (Mt. 7, 7. 8.)

